

RECENZE A ZPRÁVY

O dědictví, slovnících a jejich uživatelích: K jubilejní konferenci EFNIL 2023¹

On heritage, dictionaries, and their users: The anniversary conference EFNIL 2023

Hana MŽOURKOVÁ | Ústav pro jazyk český AV ČR

Roku 2023 se mezi 11. a 13. říjnem již po dvacáté uskutečnila konference Evropské federace národních jazykových institucí² (dále EFNIL) pod názvem Od lidí pro lidi: Online slovníky, jazykové portály a role jazykových uživatelů.³ Ve třídením jednání se hlavní téma konference prolínalo se záměrem zrekapitulovat dvě dekády činnosti federace a její výsledky.

Hostitelskou institucí pro rok 2023 byl Ústav pro slovinský jazyk Frana Ramovše Slovinské akademie věd a umění,⁴ sídlící v Lublani. V domácím organizačním týmu se na hladkém průběhu celé akce aktivně podílel i ředitel ústavu Kozma Ahačič, který konferenci, jež probíhala v impozantních prostorách atria Slovinské akademie věd a umění, slavnostně zahájil.

První den jednání byl věnován valnému shromáždění přítomných členů a souvisejícím administrativním úkonům. Na tomto místě je třeba velice krátce shrnout koncepci federace, neboť ta přirozeně definovala prohlášení a projevy, které během valného shromáždění zazněly. EFNIL je koncipován jako fórum pro jazykovědné instituce primárně z členských států Evropské unie, ale status přidružených členských organizací mohou získat i instituce mimo EU, jako jsou například ústavy a katedry z Ukrajiny, Gruzie či Velké Británie.⁵ Stanovy federace uvádějí, že hlavní náplní činnosti členských institucí je výzkum konkrétních národních jazyků, poskytování poradenství pro jejich užívání a/nebo rozvíjení jazykové politiky. Posláním federace je umožnit svým členům vzájemnou výměnu a publikování informací k užívání jazyků a jazykové politice v rámci EU. Nejde však „pouze“ o pravidelná setkávání, přednáškovou a publikační činnost; v rámci jazykové politiky klade EFNIL velký důraz na společný a koordinovaný postup při jednání s výkonnými orgány Evropské komise a aktivní součinnost při legislativních úkonech souvisejících s jazykovou politikou (tyto činnosti jsou uskutečňovány prostřednictvím delegátů federace). Proto bylo během valného shromáždění také opakovaně upozorňováno na konkrétní situace, prostředí, kdy jsou národní jazyky opomíjeny či upozadovány (například při výběru jazyků, které jsou podporovány na streamovacích platformách apod.). Kladení důrazu na jazykovou diverzitu jakožto základní součást ideové koncepce federace pak odráželo i často zdůrazňované motto setkání „Tvůj jazyk je moje dědictví“.

¹ Text vznikl s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092.

² The European Federation of National Institutions for Language (EFNIL), <<http://www.efnil.org/>>.

³ By the People, for the People: Online Dictionaries, Language Portals, and the Role of Language Users.

⁴ Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša SAZU, <<https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/>>.

⁵ Ústav pro jazyk český je členem organizace od roku 2022. V roce 2023 ústav na zasedání v roli posluchačů reprezentovali ředitel ÚJČ Martin Prošek a autorka této zprávy.

Zmínění galavečera, který uzavřel první den jednání, by se v rámci tohoto textu mohlo zdát poněkud mimoběžné; pokud je však tématem konference i jazyková politika, je vystoupení čelných politických činitelů a činitelek Slovinské republiky, zejména prezidentky Slovinska Nataši Pircové Musarové, důležitou součástí kontextu celé události. V rámci slavnostního večera byly také uděleny ceny federace za nejlepší diplomové práce (podrobněji viz níže) a ceny Škrabcovy nadace, který se na organizaci konference rovněž podílela.⁶

Druhý den jednání byl věnován představení odborné činnosti sdružených institucí, vztahující se k tématu konference. Její první sekce se soustředila na problematiku vývoje jazykových portálů. **Starkaður Barkarson** z Islandské univerzity v Reykjavíku představil dva typy jazykových portálů („pro všechny“ a „pro specifické uživatele“), přičemž se zaměřil na jednotlivé kroky při jejich vytváření i na výzvy, jež se v průběhu vývoje objevují, a celý proces zasadil do souvislostí s aktuální islandskou jazykovou politikou (nový jazykový portál vznikl na žádost islandského ministerstva kultury). **Frida Steursová** z Ústavu pro dánský jazyk hovořila o budování komplexní (synchronní i diachronní) digitální jazykové infrastruktury pro dánštinu; další pohled na rozvíjení jazykové infrastruktury, zahrnující v neposlední řadě e-learningové zdroje, poskytla **Kristina Koppelová** z Ústavu pro estonský jazyk. **Valeria Darò**, působící v Evropské komisi, generálním ředitelství pro překlad, představila IATE (Interactive Terminology for Europe), databázi pro terminologii užívanou orgány EU.

Odpolední blok přednášek s tématem zapojení uživatele zahájil jeden z pracovníků hostitelské instituce a člen organizačního týmu **Janoš Ježovnik**, který představil slovinské portály jazykových zdrojů, které jsou (spolu)utvářeny jazykovými uživateli (tzv. user-generated content; viz Lew, 2014), zvláštní pozornost pak věnoval portálu Fran, který sdružuje výstupy Ústavu slovinského jazyka, a jeho výukové verzi Franček, na jejíž koncepci se podíleli také učitelé ze základních a středních škol. **Henna Leskeläová** z Ústavu pro jazyky Finska (tj. pro finštinu, švédštinu a jazyky minorit) se ve svém příspěvku věnovala Databázi zásad pro uživatele finštiny (Finnish database of guidelines), při jejímž vytváření hraje významnou roli zpětná vazba uživatelů, a to jak z hlediska obsahu, tak z hlediska užitečnosti (srov. Mžourková – Krívan, 2019). Představení sdružených jazykových zdrojů pokračovalo příspěvkem **Cecilie Robustellové** a **Francescy Cialdiniové** z Modenské univerzity, jež se věnovaly jazykové infrastruktuře pro italštinu, a vystoupením **Marii Arapopoulou** a **Dimitriose Koutsogiannise**, kteří účastníky konference seznámili s Portálem pro starou i moderní řečtinu, koncipovaným rovněž pro využití při výuce těchto jazyků. **Janne Boye Niemeläová** z Rady pro dánský jazyk ukázala, jak lze do vytváření příruček pro dánský znakový jazyk zapojit jeho uživatele, a podrobně představila přípravu i fungování demograficky vyvážených referenčních skupin, které při tvorbě zmíněného zdroje fungují jako cenná zpětná vazba již od roku 2016.

Třetí den konference zahájila tematická sekce nazvaná Zdroje výzkumu. V jejím úvodu výkonná ředitelka infrastruktury jazykových zdrojů CLARIN **Darja Fišerová** představila tento projekt, přičemž zmínila nejen úspěchy fungování a rozšiřování infrastruktury, ale zaměřila se také na

⁶ EFNIL vyhlašuje ceny za magisterské práce z oblasti jazykového úzu, politiky a vícejazyčnosti každoročně. Instituce pátera Stanislava Škrabce (Ustanova patra Stanislava Škrabca) je nezisková organizace, která prostřednictvím stipendií podporuje studium a výzkum slovinštiny i dalších slovanských jazyků, klasické filologie a srovnávací jazykovědy (více na <<https://www.skrabceva-ustanova.si>>).

nedostatky, které brání jeho efektivnímu fungování (což je např. stále ještě ne zcela dostačující datová podpora). **Claire-Lysa Chambronová**, delegátka za Francii, poté hovořila o jazykové politice, online slovnících a jazykové infrastruktuře rozvíjející zdroje pro francouzštinu a více-jazyčnost.

Na konferenci dostali prostor také autoři a autorky oceněných diplomových prací, kteří publikum seznámili s následujícími tématy: analýzou postojů mluvčích španělštiny k dialektům (**Julia Pardo**), podpůrnými výukovými nástroji pro čtení (**Denise Weghoferová**) a výzkumem bilingvismu dětí imigrantů pomocí jazykových portrétů (viz Busch, 2021) (**Fani Moraliová**).

Sabine Kirchmeierová, prezidentka federace, následně představila výsledky průzkumu týkajícího se evropské pravopisné praxe, který EFNIL uskutečnil. Výzkumu se zúčastnilo 43 institucí z 31 zemí, celkem se šetření týkalo 27 úředních jazyků. Sledovány byly např. intenzita, šíře a oblast regulace, závažnost pravopisných pravidel, typ sankcí při jejich porušování, stáří pravopisných reforem nebo metody pro výzkum norem. V dotazníku zazněly rovněž otázky, zda a jak je oblast pravopisu ovlivňována diskusí týkajícími se genderu. V dotazníku byla souběžně sbírána také data o přejímání slov a postojích uživatelů jazyka k cizím výrazům.

V závěru jednání byly shrnuty důležité body, které v jeho průběhu zazněly, konkrétně akcentovaná důležitost promyšleného designu portálů, sílící poptávka po sdružování jazykových zdrojů a nástrojů prezentujících informace o jazyce, které zároveň svým uživatelům nabízejí možnost využití k dílčím analýzám. Znovu pak byla připomenuta nezbytnost spolupráce vědeckých institucí a univerzit s orgány státní správy. Další zasedání federace se bude konat na podzim 2024 v gruzínském Tbilisi a jeho tématem bude mimo jiné jazykové plánování.

LITERATURA

- BUSCH, Brigitta (2021): The body image: taking an evaluative stance towards semiotic resources. *International Journal of Multilingualism*, 18(2), s. 190–205. <<https://doi.org/10.1080/14790718.2021.1898618>>.
- LEW, Robert (2014): User-generated content (UGC) in online English dictionaries. *OPAL – Online publikované práce z lingvistik*, 4, s. 8–26.
- MŽOURKOVÁ, Hana – KRIVAN, Jan (2019): Pusťme uživatele do slovníku! Aneb o neprobádané cestě v české lexikografii. *Naše řeč*, 102(1–2), s. 36–50.

Ústav pro jazyk český AV ČR
Letenská 123/4, 118 00 Praha 1
mzourkova@ujc.cas.cz

Tento článek je volně přístupný na základě licence *Creative Commons Uvedte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence*. This is an open access article under the terms of the *Creative Commons Attribution 4.0 International Public License*.